

2018-126

Archeologienota Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

1-10-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen binnen woon- of recreatiegebied, en waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen meer dan 3000m² en van de bodemingrepen meer dan 1000m² bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 6434m² groot, heeft een min of meer vierkante vorm en is gelegen ten noorden en ten oosten van het Kastanjeplein, ten zuiden van de Krauwelstraat en ten westen van het Petegemplein. In het westen bevindt er zich een smalle toegangsweg naar het Petegemplein. Centraal op het terrein is een woning aanwezig, met errond een groenzone met gras en in het westen bomen. Ten noordwesten van de woning zijn 2 kleine losstaande gebouwtjes aanwezig.

Het plangebied is gelegen op korte afstand van de parochiale Sint-Martinuskerk, die eind 13^e eeuw werd opgericht. Vanaf dan kwam de dorpskern tot ontwikkeling. Er zijn geen gegevens over het plangebied gekend uit de middeleeuwse periode, maar er kan enigszins verondersteld worden dat gezien de ligging vlakbij de 13de-eeuwse kerk het niet onwaarschijnlijk is dat er vanaf die periode bebouwing aanwezig was op of vlakbij het plangebied. Op de Ferrariskaart uit ca. 1777 wordt bebouwing aangegeven in de noordwesthoek van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd. Deze bebouwing is niet meer te zien op de 19de-eeuwse kaarten, wel is dan op die plek een vijvertje aanwezig. Ter hoogte van de huidige bebouwing verschijnt op dat moment wel een gebouw, dat vermoedelijk in de jaren 1970 wordt afgebroken en in een iets andere configuratie net ten noorden weer wordt opgericht. Sinds dat moment verander het plangebied quasi niet meer. Afgaande op deze gegevens hebben er de laatste 240 jaar geen gekende grootschalige verstoringen plaatsgevonden op het terrein. De vijver kan mogelijk oudere sporen hebben weggegraven, maar aangezien deze sinds eind 19de eeuw niet meer voorkomt op de kaarten kan de vijver en de vulling ervan ook als een archeologisch spoor aanzien worden. Bodemkundig gezien komen er vermoedelijk matig droge tot matig natte zandleemgronden met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont voor binnen het plangebied. Het kent een lichte helling van west naar oost. In de dorpskern gebeurde nog geen archeologisch onderzoek. Wel kent Petegem een geschiedenis die ver teruggaat in de tijd, met een burchtsite die een oorsprong kent in de 8ste-9de eeuw en een abdijsite die dateert uit de 11de eeuw, beiden gelegen dichterbij de Schelde op. Beide sites werden reeds archeologisch onderzocht. Andere sites in de omgeving duiden ook op menselijke aanwezigheid in de steentijden, zij het wel meer op zones met andere landschappelijke kenmerken: hogere gronden, of lage gronden nabij de Schelde, en een Romeinse occupatie. Algemeen kan aan het plangebied een eerder hoge archeologische verwachting gegeven worden voor sites met grondsporen uit diverse archeologische periodes, met vooral de nadruk op middeleeuwse sites en sites uit de nieuwe tijden. De verwachting voor in situ bewaring van steentijd artefactensites is eerder laag in te schatten. Zowel bodemkundig als geologisch zijn er geen aanwijzingen dat er afdekkende lagen voorkomen binnen het plangebied die voor een bescherming van dergelijke sites kunnen gezorgd hebben.

De gebouwen op het terrein worden afgebroken en er worden een drietal appartementsblokken ingericht in de oostelijke helft van het terrein. Ten noordoosten ervan wordt een parking voor 20 parkeerplaatsen aangelegd. De toegang voor autoverkeer tot de site blijft dezelfde als op heden, wel wordt bijkomende ontsluiting voor voetgangers, fietsers en rolstoelgebruikers voorzien naar het noorden (in beton) en naar het zuiden (in waterdoorlatend gestabiliseerd grind). De westelijke helft van het terrein, waar nu de bomen staan, blijft grotendeels behouden als groenzone. Wel worden hier 2 paden aangelegd in waterdoorlatend gestabiliseerd grind, dit zal slechts een beperkte ingreep in de bodem (ca. 20cm) betekenen. Het merendeel van de bodemingrepen vindt dus plaats op het oostelijke deel van het terrein. Het slopen van de woningen, het bouwrijp maken van de bouwzone, het werfverkeer en de bodemingrepen voor aanleg van de nutsleidingen, de verhardingen en de gebouwen zullen een aanzienlijke invloed hebben op de ondergrond. De geplande bodemingrepen in de westelijke helft zijn beperkt in oppervlakte en diepte.

Het plangebied kent een eerder hoge archeologische verwachting. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken in de oostelijke helft van het terrein zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. In het westelijke deel van het plangebied is dat niet het geval, daar kan behoud in situ toegepast worden. Een verder vooronderzoek in de oostelijke helft van het terrein kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de ontwikkelingsgeschiedenis van de dorpskern van Petegem, waarover bij gebrek aan archeologisch onderzoek niet meer is geweten dan dat de kerk dateert van eind 13de eeuw. De kosten-baten analyse zal hierdoor positief uitvallen. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek in deze oostelijke helft te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, na de sloop van de huidige gebouwen.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Petegem-aan-de-Schelde Kastanjeplein

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 92609.2 en Y: 169433.23; X: 92745.2 en Y: 169523.17

Kadastergegevens: Wortegem-Petegem, afdeling 2 Petegem-aan-de-Schelde, sectie B, perceel 262C

Het plangebied is 6434m² groot. Hiervan komt er ca. 3000m² in aanmerking voor verder vooronderzoek, zijnde de zone waar de bebouwing wordt opgetrokken. De westelijke tuinzone wordt niet onderzocht omdat de bodemingrepen hier beperkt zijn en er behoud in situ mogelijk is. De toegangsweg wordt ook uitgesloten van het verder vooronderzoek, aangezien deze zodanig smal is dat het praktisch gezien zo goed als onmogelijk is om daar een sleuf aan te leggen en de grond over te draaien met een graafkraan, zonder schade te berokkenen aan de belendende gebouwen en percelen.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Zijn er aanwijzingen te vinden voor bewoning die samenhangt met het ontstaan van de dorpskern aan het eind van de 13de eeuw?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

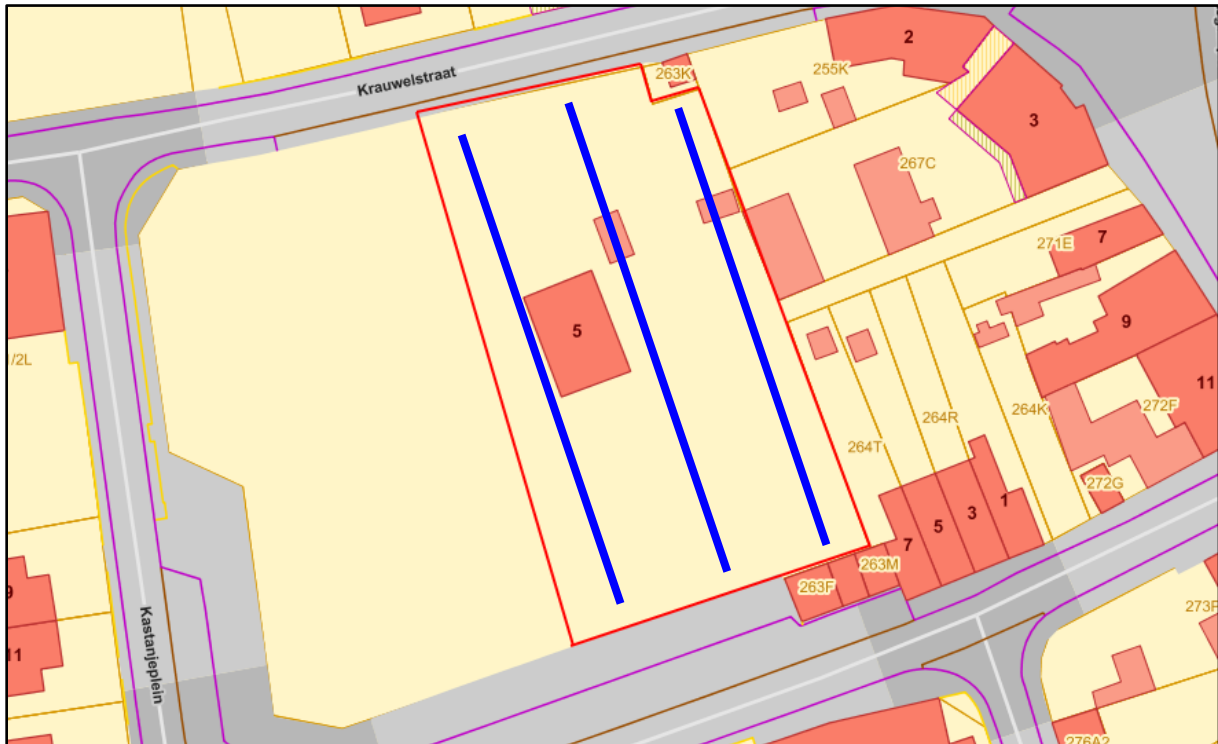
Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van 3 parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed en zijn noord-zuid georiënteerd, mee met de lengterichting van de onderzoekszone. Hoewel de gronden licht stijgen van west naar oost, is het wegens de beperkte breedte van de onderzoekszone niet aan te raden om de sleuven ook met deze oriëntatie aan te leggen. Het is niet mogelijk om de gebouwblokken te vermijden met het sleuvenplan. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 300m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 75m², door middel van volg-, dwarsleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 375m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

- Randvoorwaarden

Het is noodzakelijk dat het terrein vrij is van obstakels voorafgaand de start van het proefsleuvenonderzoek. Dit betekent dat de gebouwen eerst moeten gesloopt worden en dat bomen moeten gerooid zijn. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen funderingen uitgetrokken worden. De stronken blijven staan, deze worden ook niet uitgefreesd. Op die manier wordt vermeden dat er ongedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De funderingen en stronken kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

Figuur 2 De onderzoekszone aangeduid in het rood en het indicatief sleuvenplan in het blauw, geprojecteerd op de kadastraal kaart (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandleemgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.